

Dominique de la Martinière
LETTRE OUVERTE À TOUS LES PARENTS QUI REFUSENT
LE MASSACRE DE L'ENSEIGNEMENT
Albin Michel, Paris, 1984. 218 p.

Franciaországban könyvsorozat jelenik meg, amelynek minden kötetében így kezdődik a cím: "Nyílt levél...". A "levelek" a legkülönbözőbb társadalmi kérdésekről szólnak, Dominique de la Martinière a közoktatást vállalta. Mint tudományos szakember, oktatott egy ideig egyetemen, de nem pedagógus, és ez mind a kritikáján, mind a következtetésein meglátszik.

Könyvét egy másik, de nem szervezett sorozat tagjának is tekinthetjük. A francia iskolarendszer előbb kisebb lépésekben, majd egyszerre radikálisan végrehajtott reformja sok hátrányos következménnyel járt, és erről több ingerült hangú könyvet írtak; mintegy féltucat megtalálható már a hazai köz-könyvtárakban.

De la Martinière könyve a csőd leltára. Az elemi iskolából a gyerekek nagyon gyarló tudással kerülnek ki. 11–15 éves korukban az egységes alsó fokú középiskolába (collège unique) kell járniok; azonos tanterv szerint, együtt tanul mindenki, köztük az analfabéták és az általánosan képző középfo-kú oktatásra nyilvánvalóan alkalmatlanok, sőt a szellemi fogyatékoság szintjéhez közel állók is. (A szerző nem riad vissza a kemény szavaktól.) Ilyenformán az iskolák legnagyobb részében szó sem lehet komoly tanulásról. A középiskola tudatlan tömegeket kap. A fegyelem ugyanolyan, mint a tanítás színvonala. A bűnözés, kábítószerfogyasztás napirenden van.

A kilenc évi egységes és kötelező oktatást az esélyegyenlőség jelszavá-
val szervezték meg. Ám soha akkora nem volt az egyenlőtlenség, mint ma. A tudatlanságban nincs semmi demokratikus. A nagy jövedelmű vagy előnyös hely-
zetű szülők megtalálják a módját, hogy gyerekeiket kimentsék ebből a csőd-
ből, és a tömegoktatás rendszerén kívül szerezzék meg nekik az előnyökhöz
szükséges tudást. A tanügyi egalitarizmus a dolgozók felelőtlen becsapása. Gyerekek az iskola elvégzése után nem találnak munkát, mert tudatlanok, fe-
gyelmezetlenek, és a munkaadók nem alkalmazzák őket. Történik ez akkor, ami-
kor amúgy is nagy a munkanélküliség, Franciaország pedig csak a tudás fegy-
verével tud védekezni az ellen, hogy a gazdasági világversenyben legázolják.

De la Martinière különös szigorral ülteti a vádlottak padjára a szak-
szervezetet, mint elsőrendű vádlottat. Szerinte a szakszervezet erőszakolta

ki a tankötelezettségi kor meghosszabbítását, a középfokú oktatás kiterjesztését, mert így több tanárra van szükség, növekszik a szakszervezeti tagok száma és ezzel a tagdíjából származó jövedelem. A szakszervezet, állítja, zsarolja az államot, megakadályoz minden változtatást.

Szerzőnk, mint a könyv címe is sejteti, a szülőket igyekszik mozgósítani. A szülők beleszólási jogát tartja a bajok elsődleges orvosságának.

Egyéb javaslatok is igen radikálisak, és könnyen magukra vonhatják a konzervativizmus vádját. Kereken kimondja: amelyik diák nem tanulni jár az iskolába, annak kívül a helye. Nem azért, hogy a tanárok munkáját megkönnyítsék, hanem azért, hogy a többiek nyugodtan tanulhassanak, a visszahúzó ne rontsák az esélyeiket. A hasonlóan gondolkodó szakíróktól eltérően nem foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy mi történjék a kizártakkal. Az egalitárista nevelés más bírálóival együtt követeli a szabad iskolaválasztást, a magán- és egyházi iskolák egyenjogúsítását, állami segélyezését, de ennél fontosabbnak tartja, hogy az állami iskolákban teremtsenek rendet. Szüntessék meg a pedagógusképzésben uralkodó botrányos liberalizmust. Bocsássák el a műveletlen, képzetlen, a hanyag tanárokat, tanítókat. A szüneteket, amelyek Franciaországban sokkal sűrűbbek és hosszabbak, mint más nyugati országokban, rövidítsék meg. A tanárokat kötelezzék rá, hogy többet tartózkodjanak az iskolában, lelkiismeretesen javítsák a dolgozatokat, a tesztek, rendszeresen osztályozzanak. Igaz, hogy a gyerekekkel dolgozni nagyon fárasztó, de ugyanolyan fárasztó minden más tisztességes munka is.

Ezen a ponton elkezdhetjük de la Martinière radikális bírálatának a bírálatát.

Az a megszorítás, amelyet a tanárok, tanítók, sőt a professzorok fegyelmezésére ajánl, inkább hivatali, mint hivatásbeli. (Csak szociális szempontból tartja megengedhetőnek az engedményt: a gyerekes nők tanítsanak fél órászámban, fél fizetésért.) A munkahelyen való megszabott idejű tartózkodás, a pontos órakezdés nem sokat ér, ha az előírást pedánsan megtartó nevelő a tanteremben nem végez és nem végeztet erő kifejtést követelő munkát. Nagy baj, ha a tömegiskolában a tanár és a tanuló keveset dolgozik, de ezen a tanítási órák heti, a tanítási napok évi óraszámának emelése csak pillanatnyilag segít, hosszabb távon még negatív következménye is lehet. A tanárnak ugyanis, ha helyt akar állni, nagyon sok idejét, erejét igénybe veszi, hogy a szaktudománnyal lépést tartson, így a szabad órákra, szabad napokra nagy szüksége van. Az önálló tanulás szerepének növekedése miatt a diák sem nélkülözheti a jelentős kötetlen munkaidőt, tehát nem ésszerű követelés, hogy

töltsön minél több időt a tanteremben. A tanár kötött munkájának szaporítása helyett inkább szakmai fejlődését kellene rendszeresen és szigorúan számon kérni tőle. A szülők részvételi jogának ügye nálunk is napirenden van, és érthető a sok ellenvetés. Eltűrnék vajon az orvosok a "betegek munkaközösségének" beleszólását a gyógyításba?

A szerző közoktatási, tanulási szabadságot követel, de nem világos, hogy kinek és milyen vonatkozásban.

Am kétségtelenül igaza van abban, hogy műveletlen emberek nem valók a tanterembe. Nem fogadjuk el azt a javaslatát, hogy a tanári munkát zavaró diákokot tegyük az utcára, de helyeselhetjük, hogy az adott tanulási helyzetben meg nem felelőket át kell irányítani más oktatási folyamatba. Való igaz, hogy az NSZK-ban a közvélemény elutasította az egységes iskolát, emiatt kevesebb a bukás, kevesebb a szakképzetlen pályakezdő (Franciaországban a korosztályhoz tartozóknak mintegy harmada), és kisebbségek az esélyegyenlőtlenségek. A gazdasági életben bebizonyosodott, hogy az egyenlősdi nem demokrácia, és ennek kétségkívül van tanulsága az oktatáspolitikára is. A hátrányos helyzetűek állami és társadalmi segítségét de la Martinière szükségesnek tartja, de éppen a demokrácia nevében tiltakozik az ellen, hogy a segítség az iskola lefelé történő nivellálásával történjék. Figyelemre érdemes a japán példára való többszöri hivatkozása: a könyörtelenül követelő és szerinte is túlzó japán közoktatási rendszerből a diákok negyven százaléka felsőfokú végzettséggel jelentkezik munkára.

Rokonszenves a magyar olvasó számára, hogy de la Martinière bírál nálunk sokak által sérthetetlennek tartott nevelési és iskolapolitikai elveket is.

Végső érve: Franciaország sem nyersanyaggal, sem energiával nem győzi a világgazdasági versenyt, csak a szürkeállományra számíthat. Azt pedig az iskola szigora és racionális szűrője teszi versenyképessé.

És a mi szegény kis országunkban...? Ezért a kérdésért érdemes tanulmányozni de la Martinière könyvét. Kartársaink az Országos Pedagógiai Könyvtárban olvashatják.

Bán Ervin